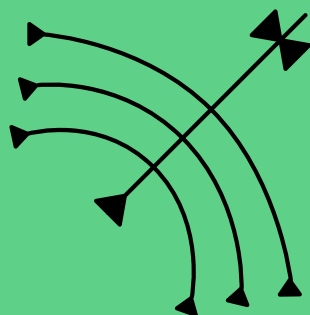

Guovvamánu 13.b.—miessemánu 11.b. 2025

Johti luhkka

Kin dálááiggedáidaga
dávvirvuorkkás Gironis

Johtti luhkka

Guovddážis *Johtti luhkka*-čájáhusa lea luhkka mii lea ráhkaduvvon dolggiin. Dáiddár ja aktivista Glicéria Tupinambá lea dutkan luhkaid historjjá maid su álbmot, tupinambát Bahias Brasilias, leat duddjon doloža rájes. Otná beaivve leat aktanuppelohkái historjjálaš luhka gávdnon, mat visot gullet museaide Eurohpás. Ii aktage leat báhcán Brasíliai. Ovttas fulkkiidisguin ja olbmáiguin lea Glicéria Tupinambá duddjon ođđa luhkaid árbevirolaš vugiiguin, mas suokka bombolsárrasis ja honnegis bunjoduvvon pálbmalasttain lea gokčojuvvon dolggiiguin. Ođđa luhkat leat šaddan dehálaš reaidun tupinambá-álbmoga historjjá ja árbevieruid máhcaheamis.

Tupinambá-álbmoga historjjás leat sođiid, okkupašuvnnaid, rievideimiid, vuostálastimiid, giddagassii váldimiid ja bággokonverteremiid lassin maiddái dáhpáhuvvan álbmotgoddimat ja kulturjávkkadeapmi. Dán eamiálbmoga leat vel čuočuhan jávkan ja sii leat šaddan rahčat dohkkeheami ovddas. FUNAI (dat brasílialaš eiseváldi mas lea eamiálbmotovddasvástádus) miedihii go sii jagis 2001 ohce fas oažžut dohkkeheami. Jagi maŋŋel gávdnuige fas luhkka soames čájáhusas São Paolos. Dat čájehuvvui Brasíliia 500-jagi ávvudeami olis muitun vuosttaš portugalalaš mátkkošteaddjis, Pedro Alvares Cabralas, gii bođii jagis 1500. Luhkka mii gávdnu lei leamašan Københámmana álbmotmuseas, ja lea dál máhcahuvvon Brasíliai guhkes šiehtadallanproseassa maŋŋel mas sihke joavkku vuorasiin, nugo Dona Nivaldas, ja nuorat olbmuin, nugo Glicéria Tupinambás, lei guovddáš sajádat.

Šiehtadallanáigge 2000-logus, máhcahit luhkaid Eurohpás, dagai Glicéria Tupinambá juoidá mii lei álki, muhto fámoláš: Manin bat Tupinambá-álbmot, geat ain orrot Pindoramas—okta dain ollu namain guvlui mii otná beaivvi gohčoduvvo Brasíliian—eai sáhtttán duddjot ođđa luhkaid? Ja nu son de dagai, ovttas ruovttugili, Serra

do Padeiro, ássiiguin bibliográfalaš dutkamušaid ja eurohpalaš čoakkáldagaid geahčadeami bokte. Dat dahkkui ovttasbarggus lihtolaččaiguin ja su nieguid doarjagiin ja lobiin vuoiŋŋaid lágan, ii-olmmošlaš sivdnádusain. Son ii álggahan barggu dihto vugiin, muhto gudnečájeheami bokte, ja vuolggasadjin lei man dehálaš lei duddjot luhkaid siskkil olggos, lottis dolggiide.

Dát erenoamáš luhkat gullet máinnasmáilbmái ja sivdnádusaide ja vuoiŋŋaide mat doppe gávdnojit. Sii bagadit Tupinambá-álbmoga nieguid ja višuvnnaid bokte. Go eurohpalaš kolonisttat máhce Atlántta rastá 1500-logu rájes, de sii ledje váldán dolgeluhkaid skiippaide. Muhtin luhkat ledje addojuvvon kolonistaide diplomáhtalaš skeaŋkan, earát manne lotnolasgávppis dahje vuvdojuvvojedje, ja muhtimat ledje fas njuolgut suoláduvvon. Eurohpás dat gárte imašlaš dávviriid lanjaide ja gonagaslaš čoakkáldagaide. Okta luhkka lea Stockholmma etnográfalaš musea čoakkáldagas.

Čuovudettiin dan maid Gliceriá Tupinambá gohčoda “árppu geaidimin” lea son hábmen golbma luhka. Ovtta atná Cacique Babau, nubbi lea Rio de Janeiro álbmotmuseas ja goalmmát lea seivon dása, guovdu Ruota beale Sámi. Guovlu, gos Eurohpá áidna eamiálbmot, sápmelaččat, leat orron doloža rájes. Čájáhusa golmma mánu áiggis deaivvada luhkka buohkaiguin geat gullet dan gohččuma. Ozadettiin vástádusaid das maid luhkka mearkkaša, gávnnai Gliceriá Tupinambá maiddái vástádusa dasa maid luhkka dahká: Luhkka čuorvu nuppi luhka, eana fas máhcahuvvo, niegut buvttadit ođđa nieguid; visot dát dáhpáhuvvet riidduid ja uhkádusaid lahka. Luhkat leat geainnut iežá máilmmiide, ja sáhttet boktit máttuid ja oktavuodaid ođđasit hukset.

Eamiálbmotdohkkeheapmi šattai vuolggasadjin dáistaleapmái máhcahit sihke eatnama ja historjjá. Gliceriá Tupinambái šadde

luhkat ja su dutkan vuohkin sutnje máhcahit iežas duogáža sihke ođđasit oahppamiin ja ođđa máhtu bokte. Čájáhusas leat lassin luhkaide guokte video ja guokte kártta mas leat dieđut dáiddára dutkamušain ja su višuvnnain.

Maria Lind ja Benjamin Seroussi

Čájáhus lea ovttasbargu Casa do Povoin (São Paulo), mii lea juvddálaš diasporalaš dáiddabáiki mii ipmirda man dehálaš lea fuomášuhttit juvddálaš historjjá ja Tupinambá-álbmoga tragediijaid ja hástalusaid ovttaláganvuodaid. Prošeavtta leat Ana Druwe, Augustin de Tugny, Benjamin Seroussi, Caio Lescher, Fernanda Pitta, Juliana Caffé, Juliana Gontijo, Laura Daviña, Livia Vigano, Olga Torres ja iežát ráhkadan ovttasbarggus MAC-USP:in, São Paulo universitehta dáládáidaga museain. Maria Lind ja Christina Pestova leaba searvan manjel go leaba sorrón "árppu geaidimii".

Glicéria Tupinambá lea dáiddár, dutki, oahpaheaddji, eanandoalli ja aktivista. Son lea okta Serra do Padeiro (Bahias, Brasilias) gili nissonjođiheddjiin.

Glicéria Tupinambá lea leamašan oahpaheaddjin Serra do Padeiro Indigenous State Colleges, mii lea stáhtalaš allaskuvla ja lea guovllus mii gullá Tupinambá de Olivença nammasaš eamiálbmogii. Sus lea kandidáhtaeksámen interkultuvrralaš eamiálbmotoahpus IFBA:s ja lohka dál mastera UFRJ:s. Jagis 2010 váldui giddagassii danin go lei oassálastán eananvuoigatvuodaid dáistaleamis ja 2019:s sárdnidii son ON olmmošvuoigatvuodarádi 40. sešuvnnas Genèves, gos garrasit cuiggodii movt brasilialaš stáhta gutnehuhtta eamiálbmogiid vuoigatvuodaid.

Ovttas Cristiane Julião, guhte gullá Pankararu-álbmogii, rešisserii Glicéria Tupinambá dokumentára *Voz das Mulheres Indígenas [Eamiálbmotnissoniid jietna]* (2015). Son lea oassálastán ollu oktasaš čájáhusain ja lei *Kwá yapé turusú yuriri assojaba tupinambá [Dá lea Tupinambá-luhka beaktilis máhccan]* nammasaš čájáhusa kuráhtorin ovttas Augustin de Tugnyin, Juliana Cafféin ja Juliana Gontijoin Funartes (Brasilia, 2021). Ovttas seamma joavkkuin lea son Benjamin Seroussiin, Caio Lescheriin ja Fernanda Pittain lágidan čájáhusa *Manto em Movimento [Luhkka lihkada]* Casa do Povos, ovttasbarggus MAC-USP:in (São Paulo, 2023). Son lei guossedáiddárin Hãhãwpuá paviljonas 60. Veneziabiennalas, mas Gustavo Caboco, Arissana Pataxó ja Denilson Baniwa ledje kuráhtorat.

Glicéria Tupinambá vuittii logát ZUM/IMS Photography Grant nammasaš juolludeami buvttuin *Nós somos pássaros que andam [Mii leat dego vázzi lottit]* (2022), maid lei hábmen dialogas Mariana Lacerdain ja Patrícia Cornilsiin. Son lea maidáid vuoitán PIPA 2023 bálkkašumi.

Su dutkamis lea sáhka oažžut beassama museaide ja guldalit dávviriid mat gullet Tupinambá-álbmogii.

Benjamin Seroussi lea kuráhtor, redaktevra ja kultuvrralaš prošeaktajodiheaddji guhte orru São Paulos. Son lea dáiddalaš jodiheaddji Casa do Povos, mii lea juvddalaš-Brasilialaš bealátkeahces dáiddaguovddáš.

Seroussis lea mastereksámen sosiologijias Ecole Normale Supérieure ja Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales nammasaš ásahusain, ja vel mastereksámen kultuvrralaš prošeaktajodiheamis Sciences-Pos Pariissas.

Son lei jagiin 2009-2012 Centro da Cultura Judaica sadjásaš hoavda São Paulos, sadjásaš kuráhtor 31. Bienal de São Paulos, *How To (...) Things That Don't Exist* (2014) ovttas Charles Eschein, Galit Eilatiin, Luiza Proençain, Nuria Enguita Mayooin, Oren Sagiviin ja Pablo Lafuentein, bearráigeahčči *Vila Itororó Canteiro Abertos* São Paulos gaskal 2014-2017, báikkálaš koordináhtor COINCIDÊNCIAS, sveicalaš dáiddarádi Pro Helvetia dahkan lulliamerihkálaš lonohallanprográmmas jagiin 2017-2019. Seroussi doallá jeavddalaččat logaldallamiid kuraterema ja kultuvrralaš prošeaktajodiheami birra.

Fernanda Mendonça Pitta lea veahkkelektor Museum of Contemporary Art dáidaga, teoriija ja kritihka dutkanossodagas University of São Paulos. Son lei dáiddadiehti ja senior intendent Pinacotecade São Paulos jagiin 2014 gitta 2022. Doppe lei kuráhtorin earet eará čájáhusain *Trabalho de artista: imagem e autoimagem* (1826-1929), ja *Ninguém Teria Acreditado: Alvim Córrea e 10 artistas contemporâneos*. Lei koordinerejeaddji kuráhtor čájáhusas *Véxoa: nós sabemos* ja bagadallin čájáhusas *Raio-que-o-parta: ficções do moderno no Brasil*. Son lea lahttu *Manto em Movimento*-prošeavtta

lávdegottis. Mañemus lei kuráhtorin retrospektiiva čájáhusas *Eleonore Koch: em cena* MAC USP:s, gos birrasiid 180 dáiddára buvttuin ledje oaidnimis. Son lea leamaš dutkanveahkkin FAPESP:s, AAMC:s, Clark Art Institutes ja Getty Research Institutes. Son koordinerii brasilialaš bargjoavkku prošeavttas *Decay without mourning, future thinking heritage practices* (Riksbankena ávvufoanda GI21-0001) ja lea lahttu brasilialaš dáiddadiehtaga lávdegottis (CBHA).

1. *Tupinambá-luhkka, 2023.*

Glicéria Tupinambá ja Tupinambá-álbmot Serra do Padeiros. Dolggit ja báttit ráhkaduvvon jatai-mieđašgáhčis.

2. *Namaheapme, 2022.*

Glicéria Tupinambá. Liidnesuokka, dimenšuvnnat: 3,30mx2m.

Tupinambá giccui bávtti bajás

Visot gokčojuvvon dolggiiguin

Son vulggii, muhto son lea

Son lea Jurema gonagas*

**Jurema lea brasílialaš šaddo maid oallugat navdet bassin.*

Dat gullá Akaciasohkii.

3. *Detektiivapanela (Panela 1 ja 2).*

Glicéria Tupinambá Ana Druwein, Augustin de Tugnyin, Benjamin Seroussiin, Caio Lescheriin, Fernanda Pittain, Laura Daviñain, Lívia Vignanoin, Juliana Cafféin, Juliana Gontijoin.

4. *Territoriapanela (Panela 3).*

Glicéria Tupinambá Ana Druwein, Augustin de Tugnyin, Benjamin Seroussiin, Caio Lescheriin, Fernanda Pittain, Laura Daviñain, Lívia Vignanoin, Juliana Cafféin, Juliana Gontijoin.

5. *Jearahallan FUNARTE-čájáhussii, 2021.*

Glicéria Tupinambá. Video, guhkodat 24 min 20 sek. syna mielda buvttadan.

6. *Vôo do manto [Luhka báhtareapmi].*

Glicéria Tupinambá ja Fernanda Liberti.

Video, guhkodat 08 min 57 sek.

Duorastaga guovvamánu 13.b.

16:00 1.Geardi, dáiddabádji. Rahpan dáiddára ovdanbuktimiin.

17:00 5.Geardi. Ságastallan Katarina Spik Skumain ja Gliceriá Tupinambáin. Moderáhtor: Fernanda Mendonça Pitta.

Bearjadaga guovvamánu 14.b.

16:15 5.Geardi. Aktasaš noaddi? Dáiddarat ja dávvirvuorkkáid koloniála čoakkáldagat.

Jorbabeavdeságastallan Michael Barrettiin, antropologa ja kuráhtor, Glicéria Tupinambáin, dáiddár ja aktivista, d hardingiin, dáiddár, Benjamin Seroussiin, kuráhtor, ja Fredrik Prostiin, duojár ja dáiddár.

Kolofona

Kin dálááiggedáidaga dávvirvuorká, Kristallen gávpotviessu
Stadshustorget 1, 98130 Giron

Bargit

Agneta Andersson, gaskkusteapmi

Carola Kalla, veahkki

Alice Lampa, gaskkusteapmi

Maria Lind, hoavda

Maija Melchakova, hálldahus

Ilnur Mustafin, teknikkar

Rickard Nutti, ekonomiiija

Emma Pettersson Juntti, doaimmaheaddji, koordináhtor,
gaskkusteapmi

Christina Pestova, doaimmaheaddji

Bettina Pehrsson, nubbi hoavda

Paulina Sokolow, gulahallan

Märta Öringe, čoakkáldat, gaskkusteapmi

Dávvirvuorkáguossoheaddjit: Emma Dettle, Ivar Vrijman,

Alla Belova, Lena Rydström, Lloyd Jarlemyr, Ida-Maria Svonni,

Viveka Englander ja Tova Söderberg

Grafihkka: Marina Sergeeva

Kina visuálalaš giela leaba dáiddárat Inga-Wiktoria Påve ja Fredrik
Prost ovddidan ovttas hábmejeddiiguin Johanna Lewengardain
ja Benedetta Crippain.

Kin dálááiggedáidaga dávvirvuorká lea Norrbottena
leanadáiddadávvirvuorká. Dávvirvuorká rahppui 2018, ja dan
ovddasvástideaddjit leat Norrbottena regiovdna ja Girona gielda.

Kin museum för samtidskonst/Kin dáládáidaga dávvirvuorká/
nykyaijan taitheen myseymmi/Museum of Contemporary Art.

Kin dáládáidaga dávvirvuorká
kinmuseum.se

